

Враховуючи автоматизацію процесу обробки інформації та побудови новітніх реквізитів (зв'язків та перехресть, класифікацію та кластеризацію) в режимі реального часу, завдяки збільшенню обсягів інформаційних джерел, підключенню до хмарного сервісу RICAS не тільки інформаційних систем органів внутрішніх справ, а й інших відкритих державних реєстрів, систем обліку осіб, речей, подій, кримінальний аналіз буде значно точнішим та повним при формуванні доказової бази в конкретних провадженнях, а прогнозування стану криміногенної обстановки дозволить більш ефективно проводити профілактичні заходи та попереджувати злочинні прояви з більшою долею вірогідності.

Список використаних джерел

1. Узлов Д.Ю., Струков В.М. Прикладний кримінальний аналіз на базі інформаційно-аналітичної системи «RICAS»: метод. рек. Харків: «Юрайт», 2018. 92 с.
2. Dmytro Uzlov, Volodymyr Strukov, Oleksii Vlasov Using Data Mining for Intelligence-Led Policing and Crime Analysis. – IEEE 2018 International Scientific-Practical Conference Problems of Infocommunications. Science and Technology (PIC S&T), p. 499–502.
3. Volodymyr Strukov, Dmytro Uzlov Web-based Protected Geoinformation System of Criminal Analysis (RICAS) for Analytical Support for Crimes Investigation. IEEE 2017 International Scientific-Practical Conference Problems of Infocommunications. Science and Technology (PIC S&T), p. 508–511.

Шаkun Василь Іванович,

професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор, академік
НАПрН України, віце-президент Академії
наук вищої освіти України

ЗНАЧЕННЯ ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Правову основу діяльності Бюро економічної безпеки України становлять Конституція України, міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, Закон України «Про Бюро економічної безпеки України» та інші закони України, а також прийняті відповідно до них нормативно-правові акти [3].

Бюро економічної безпеки України відповідно до покладених на нього завдань здійснює оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування [3], що регламентовано кримінальним та кримінальним процесуальним законодавством України. Під час такої діяльності нерідко порушуються права і свободи людини й громадянина, які передбачені не

лише національним законодавством, а й міжнародним – Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі – ЄКПЛ). Ці порушення дають особі, чий права порушені, підстави для звернення з відповідною скаргою до Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Саме тому актуальним є встановити, яке значення для діяльності Бюро економічної безпеки України мають правові позиції Європейського суду з прав людини.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17 липня 1997 року № 475/97-ВР, ратифіковано Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року з такими заявами й застереженнями: Україна цілком визнає на своїй території дію ст. 46 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року щодо визнання обов'язковою та без укладення спеціальної угоди юрисдикцію ЄСПЛ в усіх питаннях, що стосуються тлумачення та застосування Конвенції [4].

Таким чином, рішення ЄСПЛ є обов'язковим до виконання Україною як державою – учасницею Конвенції, щодо якої воно постановлене з моменту прийняття. Це також підтверджують:

- норми Статуту Організації Об'єднаних Націй від 26 червня 1945 року (далі – Статут): «Пункт 2 статті 2 Статуту встановлює, що всі Члени Організації Об'єднаних Націй сумлінно виконують взяті на себе за цим Статутом зобов'язання, щоб забезпечити їм усім у сукупності права й переваги, що випливають із приналежності до складу Членів Організації» [5];

- положення Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй, прийнятої резолюцією 2625 (XXV) Генеральної Асамблеї ООН від 24 жовтня 1970 року, у якій закріплено, зокрема, такі нормативні положення принципу сумлінного виконання державами зобов'язань, взятих ними відповідно до Статуту: кожна держава зобов'язана сумлінно виконувати зобов'язання, прийняті нею відповідно до Статуту ООН; кожна держава зобов'язана сумлінно виконувати свої зобов'язання відповідно до загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права, а також міжнародних угод, що мають силу згідно із загальноновизнаними принципами й нормами міжнародного права [1];

- ст. 46 ЄКПЛ: «Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами» [2].

Рішення ЄСПЛ позначилися на демократизації країн Центральної та Східної Європи, діяльності ООН (де рішення ЄСПЛ стали предметом ґрунтовного аналізу), судових установ інших регіонів (наприклад, Міжамериканського суду з прав людини), десятків держав

поза європейським континентом, де практика посилення на рішення ЄСПЛ стала вже правилом.

Констатуючи ефективність роботи ЄСПЛ безвідносно до українських справ (проваджень) чи справ іншої держави, слід зауважити (і це загальновідомо), що ЄСПЛ: 1) не тільки на європейському континенті є найефективнішим сучасним інститутом захисту прав людини; 2) нині немає жодного регіонального суду (а універсальних у цій сфері немає взагалі), який мав би кращу репутацію, ніж ЄСПЛ; 3) судові рішення ЄСПЛ не просто впливають на практику національного судочинства та законодавства в різних сферах – вони перебудували їх; 4) відбулася трансформація конституційних принципів держав – членів Ради Європи через вплив на них ЄСПЛ і судової практики ЄСПЛ; 5) у низці держав змінилося розуміння судового контролю, який поширився на законодавчу діяльність парламентів наглядом за законністю й обґрунтованістю рішень, що приймають адміністративні органи влади; 6) гідність людини є незаперечним імперативом, який стає дедалі складніше не враховувати. Головною перевагою є утвердження в судочинстві та законодавстві (і не тільки) верховенства права, пропорційності й інших демократичних принципів.

Норми ЄСПЛ в аспекті їх інтерпретації ЄСПЛ безпосередньо впливають на правозастосовну та законодавчу діяльність органів державної влади України. ЄСПЛ шляхом прийняття рішення за кожною конкретною справою, що стосується порушення прав і свобод людини під час кримінального чи кримінально-виконавчого провадження, формує правові позиції, які позначаються на зазначених видах діяльності. Зокрема, з метою недопущення повторних порушень прав і свобод людини в Україні законодавець вносить зміни в чинний закон або приймає новий відповідно до правових позицій ЄСПЛ. Такі правові позиції у сфері кримінального права ЄСПЛ виносить шляхом тлумачення норм ЄСПЛ щодо основних прав і свобод людини: життя, здоров'я особи, недоторканності тощо. На підставі такого тлумачення Верховна Рада України вносить зміни в чинний Кримінальний кодекс, змінюючи вже наявні норми чи доповнюючи його новими. Аналогічно здійснюють свою діяльність відповідно до практики ЄСПЛ уповноважені органи й особи, які застосовують норми кримінального законодавства.

Урахування практики ЄСПЛ під час законодавчої та правозастосовної діяльності спричиняє певні проблеми, зокрема: 1) систематизації та структуризації значного пласту правових позицій і прецедентної практики ЄСПЛ, оскільки такі акти прийнято в різний час та щодо різних держав з огляду на особливості їхньої національної системи права; 2) систематизації та структуризації новітньої прецедентної практики Верховного Суду й аналізу її на предмет гармонізації з практикою ЄСПЛ; 3) забезпечення правильного тлумачення судової практики та розроблення на цій підставі необхідних законодавчих ініціатив; 4) відпрацювання

механізмів корегування національного кримінального та кримінального процесуального законодавства в контексті правотворчих рішень ЄСПЛ.

Однак, попри певні проблемні питання, Україна в умовах сьогодення враховує правові позиції ЄСПЛ, які він виносить у своїх рішеннях, у процесі законодавчої і правозастосовної діяльності.

Під час оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування працівники Бюро економічної безпеки України повинні керуватися не лише національним, а й міжнародним законодавством, у тому числі правовими позиціями ЄСПЛ. Дотримання працівниками Бюро економічної безпеки України цих позицій, які викладені в рішеннях ЄСПЛ, є невід'ємною складовою забезпечення прав і свобод людини й громадянина в Україні. Однак, слід зауважити, що враховувати правові позиції ЄСПЛ необхідно лише в частині, що поліпшує становище особи, і заборонено застосувати практику ЄСПЛ у частині обвинувачення, що погіршує становище особи.

Список використаних джерел

1. Декларация о принципах международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами в соответствии с Уставом Организации Объединенных Наций : принята резолюцией 2625 (XXV) Генеральной Ассамблеи ООН от 24 окт. 1970 г. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569#Text.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : ратифікована Законом України від 17 лип. 1997 р. № 475/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

3. Про Бюро економічної безпеки України : Закон України від 28 січ. 2021 р. № 1150-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.

4. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17 лип. 1997 р. № 475/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

5. Устав Организации Объединённых Наций и Устав Международного Суда : перевод офиц. Текст документа (сверен по) : Организация Объединенных Наций, сборник документов (Москва, Наука, 1981). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text.